

GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA TOVARNE »VERIG« LESCE

LETO ...

ŠTEV. 8.

IZ NAŠE SREDINE

DELO SAMOUPRAVNIH ORGANOV

Od izida zadnje številke našega glasila je imel upravni odbor 3 seje in centralni delavski svet 1 sejo. Sprejeti so bili mnogi pomembni sklepi.

Na sejah upravnega odbora je bile sklenjene:

1. V zadnjem času se je delovna disciplina občutno poslabšala. Posamezni sodelavci nimajo do svojih predpostavljenih - mojstrov, obratovodij, vodij sektorjev in šefov oddelkov pravičnega odnosa, kar vsekakor moti normalno sodelovanje v procesu proizvodnje in se negativno odraža tudi na uspehu kolektiva v posameznih ekonomskih enotah.

Pojavljajo se tudi primeri "kritikastrstva", to je, da posamezniki neutemeljeno kritizirajo bodisi upravo ali organe upravljanja, dalje dajejo nerésnične izjave o svojem zaslužku, bedisi v samem kolektivu ali celo zunaj v javnosti in s tem spravljajo podjetje ob dobro ime glede stanja odnosov v podjetju.

Zato se sklene, da se vsak tak primer razišče in o krivcih najprej razpravlja na sindikatu ali tovarniškem komiteju in na osnovi njihovih priporočil ustrezno ukrepa.

2. Za strojne vijake z "Whithworth" navojem, za katere ni tolikega povpraševanja na trgu, se znižajo

cene za 10,- din pri 100 komadih od 1. julija 1962 dalje.

3. Od pritožb, ki so jih posamezni sodelavci vložili zaradi ocenitve delovnega mesta po novem pravilniku o OD, se ugodno rešijo samo pritožbe 4 delavcev, ki so bili iz zdravstvenih razlogov premeščeni na delovno mesto nižje grupe dela, in 3 sodelavcem z dolgoletno prakso. Dodatek po 31. členu pravilnika o OD se prizna:

1. Joža Humerici	vijačni oddelek za 12 %
2. Avgustu Pirkoviču	vijačni oddelek za 20 %
3. Jožetu Jesenku	kovačnica za 20 %
4. Matevžu Rakovcu	kovačnica za 20 %

Dodatek po členu 8 pravilnika o OD pa se prizna:

1. Janezu Plemlju	orodjarna za 10 %
2. Francu Žemvi	kovačnica za 8 %
3. Hildi Bišof	bolničarki za 15 %

Vse ostale pritožbe pa glede na to, da se je predvidevala sprememba pravilnika o OD, upravni odbor za sedaj ni ugodno rešil.

4. Vodjem ekonomskih enot in šefom oddelkov se priporoča, da znižajo število nadur. V odobritev naj

Jih predlagajo le v izredno utemeljenih primerih.

5. Odobri se uporaba tovarniškega avtobusa in "Combija" za izlete kolektiva le na krajše relacije, do največ 100 km v eno smer, in to le za relacije, kjer ni večjih vzponov.
6. Ker sta bili pri obdaritvi upokoјencev ob proslavi 40. obletnice podjetja pomotoma izpuščeni bivši naši sodelavki tov. Jerca Černe in Francka Potočnik, obe iz Radovljice, se ju naknadno obdari s praktičnimi darili kot ostale jubilate.
7. Ker je v podjetju več nezgod po krivdi posameznih delavcev, ki ne upoštevajo predpisanih varnostnih predpisov pri rokovanju s stroji ali nočejo uporabljati zaščitnih sredstev, ki so jim dodeljena, je proti takim uvesti disciplinski postopek. V primeru, da bo ugotovljena nezgoda po lastni krivdi, bo prizadeti obremenjen za stroške zdravljenja in izplačanega nadomestila ali vsaj za del teh.
8. Pri prodaji matičnih in strojnih vijakov iz obstoječe zaloge se odobri kupcem dodatni 5 % rabat.

NA SEJI CENTRALNEGA DELAVSKEGA SVETA JE BILO SKLENJENO:

1. DS je potrdil predlog upravnega odbora za spremembo Pravilnika o osebnih dohodkih in delitvi čistega dohodka, in sicer:
 - a) da se vrednost točke v pravilniku za osebne dohodke zniža od 100.- din na 90.- din.
 - b) da se v pravilniku za delitev čistega dohodka spremeni raz-

merje delitve sredstev za osebne dohodke in sklade od sedanjega 70 : 30 na 78 : 22 netto, torej za 8 % v korist osebnih dohodkov, s čimer bomo pridobili za bruto plačni fond ca 4,800.000.- mesečno.

Utemeljitev za ti dve spremembi je naslednja:

Pri izplačevanju osebnih dohodkov po novem pravilniku je bilo ugotovljeno, da bi v podjetju pri sedanjih tržnih razmerah na tržišču, če hoče poslovati s skrbnostjo dobrega gospodarja in kriti plačni fond v predvidenem razmerju delitve, realna vrednost izplačane točke znašala do konca leta v primeru, da se bo dvignila proizvodnja in izrabil pretežni del kapacitet, v najboljšem primeru le din 90.-. Zato ni potrebno, da bi izkazovali v pravilniku vrednost točke din 100.-, kar napačno prikazuje vrednost posameznih delovnih mest, ampak je to vrednost treba znižati vsaj na din 90.-, da bi se nekako približali dejanskemu izplačilu po novem pravilniku.

2. S spremenjeno delitvijo sredstev za osebne dohodke in sklade za 8 % v dobro osebnih prejemkov delavcev bi se povišal plačni fond mesečno za ca din 4,800.000.- brutto. S tem in nekoliko še s povečanjem proizvodnje in realizacije bi pridobili toliko na plačnem fondu, da ne bi bilo za realizacijo Od po novem pravilniku jemati v posamezne EE posojil iz obratnih sredstev in bomo pri obračunu plač od 1. julija dalje prešli na čisti obračun osebnih dohodkov, ki jih bo posamezna EE dosegla v posameznem obračunskem mesecu.

Navedeni spremembi veljata od 1/7-1962 dalje.

3. Po planu nabave novih strojev se je pokazala prioriteta potreba po 2 obdelovalnih strojih za orodjarno in vzdrževanje. Zato je DS odobril nabavo sledečih strojev:

ZA VZDRŽEVANJE:

Eno stružnico TES-3x1250 za potrebe remonta strojev za din 4,000.000.--. Vzdrževanje ima sedaj samo 1 stružnico, zaradi česar morata ca 50 % njihovih stružarskih del prevzemati orodjarna in kovačnica, kar obremenjuje proizvodnjo teh dveh obratov in delo zaostaja.

ZA ORODJARNO:

Eno tračno žago za kovine, izdelek "Pobeda" Novi Sad, za din 1,750.000.--. Žaga je potrebna za izdelavo matric in izrezovanje drugih strojnih delov in orodij.

4. Glede na to, da bo vzgojno-varstvena ustanova (otroški vrtec) v Lescah s pričetkom šole izgubila svoje delovne prostore v osnovni šoli v Lescah, je DS na priporočilo terenskih organizacij in šole sprejel sklep, da odstopi v te namene stanovanjske prostore tov. Leopolda Pretnarja, ki že dalj časa ni več zaposlen v podjetju, pod pogojem, da pristojni stanovanjski organ dodeli imenovanemu primerno stanovanje.
5. Zaradi spremenjenih pogojev dela v splošni verigarini, predvsem zaradi premestitve strojev za proizvodnjo tehničnih verig (Henan in MRP), se odobri predlog UO za spremembo razmerja pri delitvi sredstev za sklade in osebne dohodke, tako da se v verigarini popravi razmerje delitve čistega dohodka 65 : 35 na 68 : 32, v OTV pa z 72 : 28 na 69 : 31.

S tem pridobi ekonomska enota verigarne 3 % na plačnem fondu v breme ekonomske enote OTV. Ta sprememba delitve naj velja že od 1. maja dalje za verigarno, medtem ko za OTV šele od 1. julija, ko se je zaradi naročil za sidrne verige proizvodnja tega obrata zboljšala.

6. Po navodilih za sestavljanje in korekturo pravilnikov o delitvi osebnih dohodkov v letu 1962 je DS obravnaval delitev čistega dohodka iz leta 1961 po zaključnem računu in ugotovil sledeče:

Z analizo in ugotovitvijo občinske komisije, da je podjetje izplačalo za leto 1961 ca 27 milijonov osebnih dohodkov več, kot bi jih na osnovi dosežene produktivnosti smelo, se je izkazalo, da je komisija uporabljala način za ugotavljanje produktivnosti, ki sicer ni predpisan z uredbo o sestavljanju obrazcev. Prav tako je komisija upoštevala, da je doseženi dohodek izraz produktivnosti, kar pa v našem primeru ne drži, ker v letu 1960, ki v tej analizi služi za primerjavo, podjetje ni poslovalo pod enakimi pogoji kot v letu 1961. Zato smo poslali komisiji nov obrazec s popravkom, v katerem so vključeni vsi osebni dohodki.

Po prvem obrazcu je realiziranih OD za 1961 453,848.600.-- po drugem pa le za din 422,821.981.--.

Razlika je ostala v nedokončani proizvodnji in gotovih izdelkih.

S tem bi bili OD v letu 1960 in 1961 enaki. Komisija je bila dne 8/6-1962 dostavljena tudi posebna obrazložitev, v kateri so na-

vedeni razlogi za občutno zvišanje lastne cene v višini 108,208.000.- in to samo za porabo materiala. Glede na to, da so znašali skladi v letu 1960 147,400.000.-din in leta 1961 din 237,200.000.- ter da smo dosegli povprečno izplačan OD na 1. zaposlenega v letu 1961 ca 26.000.-din, ne moremo govoriti o nepravilni delitvi čistega dohodka v razmerju 70 : 30, kot ga je DS določil s pravilnikom.

Upoštevati je treba predvsem to, da se se v tem času bistveno spremenili

pogoji tržišča, tako doma kot v inozemstvu, da je treba izdelovati boljše kvaliteto, da smo znižali cene mnogim izdelkom in zato dosegli tudi nižji dohodek.

Iz vseh teh razlogov ugotavlja CDS, da je bila delitev čistega dohodka za leto 1961, izkazana v zaključnem računu, pravilna in da kolektiv ni ma ničesar vračati, ker je bil čisti dohodek deljen s skrbnostjo dobrega gospodarja.

Iz pisarne splošnega sektorja

TUDI V JULIJU DOBRA PROIZVODNJA

Izvršeni proizvodni plan v juliju je bil po količini približno enak dobri proizvodnji v juniju. Po vrednosti prodane proizvodnje pa je bil še nekoliko boljši, tako da je bilo prodanih več izdelkov kot narejenih, to je, da so se nekoliko znižale zaloge gotovih izdelkov. Skratka, v juliju smo dosegli najvišji prodajni rezultat po količini in vrednosti.

Najboljši proizvodni rezultat je v juliju dosegel obrat kovačnica, ki je celo presegel osnovni proizvodni plan za 3 %. Tudi v ostalih obratih bi bila proizvodnja kar zadovoljiva, če ne bi bilo pomanjkanja naročil za nekatere proizvode, kot v OTV za sidrne verige, v verigarni za opremljene elektrovarjene verige in v vijakar ni za nekatere vijачne proizvode. Vendar smo z močnejšo preusmeritvijo na prodajo naših proizvodov na zunanja tržišča že v juliju lahko bolje poslovali oziroma bolje izkoriščali naše sicer proste kapacitete. Z večjim količinskim izvozom smo tudi dosegli, da imamo že sedaj močno prekoračen količinski in vrednostni plan izvoza, kar je za našo gospodar-

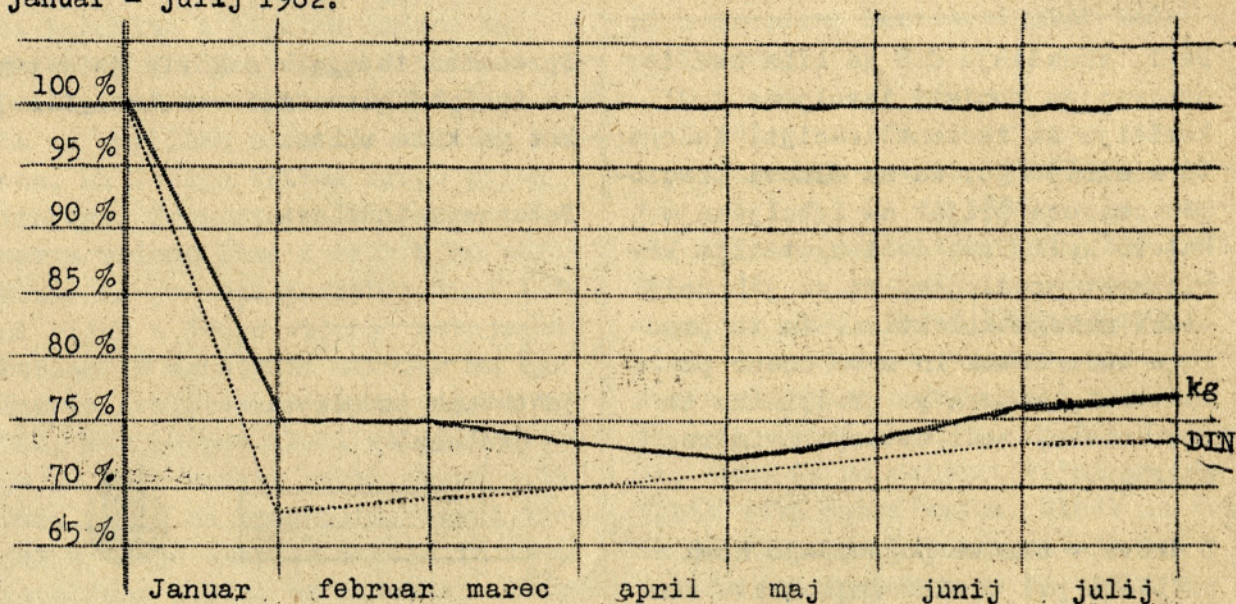
sko situacijo vsekakor pozitivno. Pričakujemo, da bomo v naslednjih mesecih izvozne količine še povečali, predvsem z vijačnimi izdelki, ker je domači trg s temi proizvodi prenasičen.

V obratu OTV, kjer smo vse mesece do sedaj imeli premalo naročil za sidrne verige, se situacija bistveno spreminja in bomo že v tekočem mesecu morali vpeljati še drugo izmeno na skupini Schlatter, ker vse kaže, da bomo že v kratkem imeli polno zasedene kapacitete.

V obratu kovačnica nam tudi že primanjkuje predvsem strojnih kapacitet v obdelovalnici, potrebno bo iskati kooperante izven podjetja oziroma povečati domače kapacitete in povečati število zaposlenih, da bomo lahko zadostili naročilom in terminom dobave.

Skratka, upi za drugo polletje so dobri in pričakujemo, da se bodo proizvodni uspehi še iz meseca v mesec večali.

Grafikon količinske proizvodnje
januar - julij 1962.

Jože Ljubič

NADOMESTNE VOLITVE V ZBOR PROIZVA- JAVCEV OBLO RADOVLJICA

Dne 30/8-1962 bodo nadomestne volitve v zbor proizvajavcev ObLO Radovljica, in sicer samo v ekonomskih enotah kovačnice in režije skupaj z uslužbenci. Nadomestne volitve morajo biti zato, ker je tov. Ivan Zorko, ki je bil pred leti v omenjenih ekonomskih enotah izvoljen, zapustil naše podjetje in se zaposlil v trgovskem podjetju "Merkur" Kranj.

Na zboru volivcev ekonomskih enot kovačnice in režije skupaj z uslužbenci so bili že predlagani in potrjeni kandidati, izmed katerih bodo volivci teh ekonomskih enot izbirali najboljšega, ker se voli samo en kandidat. Volitve in vse ostalo v zvezi z volitvami se mora izvršiti po veljavnih predpisih prav tako, kot da bi bile redne splošne volitve v ob-

činski zbor proizvajavcev. Na volilnih listih bodo napisana imena predlaganih oziroma potrjenih kandidatov in volilo se bo tako, da kot po navadi obkrožimo številko pred imenom kandidata, katerega želimo voliti. Obkrožiti je torej treba samo eno številko oziroma samo enega kandidata.

Dolžnost vsakega člana kolektiva navedene volilne enote je, da pride na volišče in izvrši svojo državljansko dolžnost.

Volitve bodo za obe ekonomski enoti in uslužbence v sindikalni dvorani in sicer od 5 ure zjutraj do 17 ure popoldan.

N.Bulut

DELO KOMISIJE ZA RACIONALIZACIJO

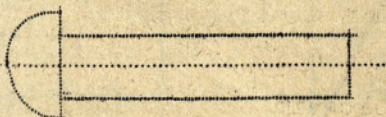
Na 1. zasedanju CDS je bila med imenovanjem komisij izvoljena tudi komisija za racionalizacijo. Naloga te komisije je, da na osnovi predlogov oziroma prijav za izboljšanje katere koli faze dela ugotavlja korektnost predlogov, ki so jih dali člani našega kolektiva, in te predloge tudi oceni in s to oceno po lestvici, katera je predpisana za vso državo, tudi avtorja primerno nagradi.

Z dneva v dan se pojavljajo novi problemi pri proizvodnji, zato sem mnenja, da bi tudi ostali člani kolektiva sodelovali z vodstvi obratov v posameznih primerih težko izvedljivih operacij posameznih elementov. Navedel bi samo primer, ki bi bil vreden razprave širšega značaja.

Neko podjetje želi občutno poceniti proizvodnjo svojih izdelkov, vendar želi, da se osnovni element njihovega izdelka spremeni v toliko, da se stavljen navidezno ne izgubi svoje vrednosti. V tem primeru gre za povsem drugo obliko tečajne zakovice od teh, kakršne mi sedaj izdelujemo. Podjetje hoče s to spremembo doseči, da bi skrajšali postopek od dosedanjih 7 operacij na 4 operacije.

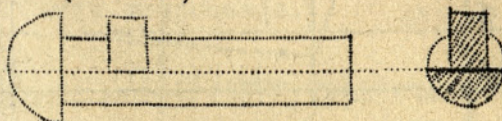
Sprememba tečajnih zakovic je v tem, da ima pod glavo ~~iztisak materiala~~, kot ga kaže skica.

Dosedanja izdelava:

Zahtevana izdelava:

(želena)

V zvezi s tem je bilo že napravljenih nekaj poizkusov in to z eno operacijo. To pa zaradi tega, ker je proizvodnja toliko cenejša, ako je to delo opravljeno z eno operacijo. Vemo, da z drugo operacijo občutno podražimo svoj izdelek. Kdor koli v kolektivu pozna delovanje tega stroja, naj si zamisli svoj predlog in naj ga posreduje komisiji. Sodim, da bi ta način sodelovanja zajel vse tiste, ki so si pridobili strokovnega znanja skozi večletno prakso. Tozadevna pojasnila dobite v tehnični pripravi dela. Poslužite se tega načina sodelovanja, ker s tem bomo skupno reševali marsikateri problem.

J.Kralj

ŽELJE NAŠIH KUPCEV

Pred kratkim sem se udeležil posveta v tovarni pohišstva "Brest" Cerknica glede izdelave lesnih vijakov za montažo kovinskih delov na iver plošče. Z razvojem sodobne predelave lesnih surovin terja to področje tudi nove kovinske elemente za te vrste izdelkov. V poštev pridejo sponse, vijaki, plastični elementi ter drugo. Predvsem se postavlja naloga

pred proizvajavce lesnih vijakov, da svojo proizvodnjo usmerjajo na druge oblike navojev oziroma stopnjo navoja in pa obliko konic. To pa iz sledečih ozirov:

IVER plošča je izdelana iz vseh vrst lesnih odpadkov, ki se pri predelavi zmeljejo v enakomerne delce. Ta žagovina se v posebnih napravah suši

tako, da ne vsebuje vlage; zatem se ta žagovina z lepilom namoči in stisne v folije večjih formatov. Pri dokončnem oblikovanju folije dobi ta različno strukturo lesnih vlaken, ki ležijo križem drugo poleg drugega. Trdnost te folije se primerja trdemu lesu z ozirom na strukturo in je zato potreben tudi lesni vijak z drugo stopnjo navoja in konico. Z zgoščenim navojem se ne doseže kvalitetni prijem vijaka v les, ker se pri slabi stopnji navoja in topi konici delci drobijo in zvez zgubi na vrednosti. Lesni vijak z večjo stopnjo navoja in lepo izpeljano konico pa zadostuje potrebam te nove proizvodnje.

Naše postrojenje za izdelavo lesnih vijakov popolnoma zadostuje tem po-

trebam in so ti potrošniki zadovoljni z izdelavo lesnih vijakov naše proizvodnje.

Njih želja je, da bi pri nas začeli s proizvodnjo lesnih vijakov z navojem do glave. Ta izvedba je za pogoje, katere imamo, nemogoča, ker naši avtomati ne dopuščajo vrezovanje navoja do glave. To bi lahko dosegli edino z valjanjem vijakov, zato se v našem vijačnem obratu dela na tem, da se valjani navoj izpopočni do kraja, tako da bo valjani vijak za les dobil svoj pravi namen. Glede na to, da je valjanje lesnega navoja pri nas že popolno, nam ne bo težko v naprej razvijati še spremenjeno stopnjo navoja za uporabnost pri montaži kovinskih delov na iver plošče.

J.Kralj

KAJ UKRENITI, DA BI SE V NASLEDNJIH MESECIH POVEČALI PRODUKCIJA IN PRODUKTIVNOST

V mesecu juliju je bila v primerjavi z mesecem junijem produkcija slabša. To pa je v veliki meri neupravičeno, ker so bili v mesecu juliju pogoji boljši kot pa v prejšnjem mesecu in to v vseh ekonomskih enotah.

V mesecu juliju je bilo cela vrsta raznih slabosti v posameznih ekonomskih enotah. Od teh prednjači OTV, slede kovačnica, vijačni obrat itd. S stalnim in intenzivnim ugotavljanjem pomanjkljivosti in s predčasnimi ukrepi za njihovo odklonitev, bi mnoge pomanjkljivosti lahko odpadle. Vsekakor pa je tega manjkalo.

Boljša je situacija s prodajo v mesecu juliju, in to za 16 %. Za nadaljnih 15 % pa bi bil rezultat lahko boljši, če ne bi bilo zgoraj omenjenih slabosti.

Orientacija usmerjanja produkcije, kakor tudi orientacija usmerjanja prodaje bi morala biti stalna in dosledna ter odločna. Proučevanje slabosti iz preteklega meseca bi moralo biti napotilo za izboljšanje stanja v prihodnjem obdobju, to je zakon v gospodarstvu.

Slabosti in popuščanje v produkciji do posameznih primerov močno vpliva na rezultate prihodnjega obdobja. Vodstvo posameznih ekonomskih enot bi morala predvsem proučiti terminsko službo, ki lahko zelo mnogo prispeva k pozitivnim rezultatom in obratno.

Ugotavljanje uspehov in neuspehov iz preteklosti je orožje za boljši uspeh. To pa se dobi s primerjalnimi analizami, s katerimi bi morali biti seznanjeni, ne samo obratovod-

je, pač pa vse operativne osebe. Takoj 1. ali 2. v mesecu morajo biti v rokah ti primerjalni podatki in jih je treba obravnavati z operativnimi ljudmi v ekonomski enoti. Ti se potem naknadno posredujejo tudi DS - EE.

Po sklepu zadnjega zasedanja centralnega DS se ne bo dajalo posameznim EE niti posojil niti dotacij več. Takrat pa bodo prišla taka in podobna vprašanja, kot so navedena zgoraj za obrat OTV in druge, bolj do izraza. O tem pa bo treba svojemu kolektivu pokazati odprte karte in ugotoviti pravi vzrok, kar pa običajno privede do nezadovoljstva.

Perspektive za naslednje mesece so dobre, v OTV prihajajo naročila in bomo v teku meseca avgusta bolj izkoristili celotno postrojenje. Podobno je v EE kovačnica. Tudi v EE verigarna se stanje popravlja, ker prihajajo naročila za izvoz, istočasno pa prihajamo v sezono za dela snežnih verig. Za EE vijačno pa o-

stane še odprto vprašanje za nekatere artikule in zato je povečati proizvodnjo drugih idočih artiklov, predvsem v sezoni dopustov.

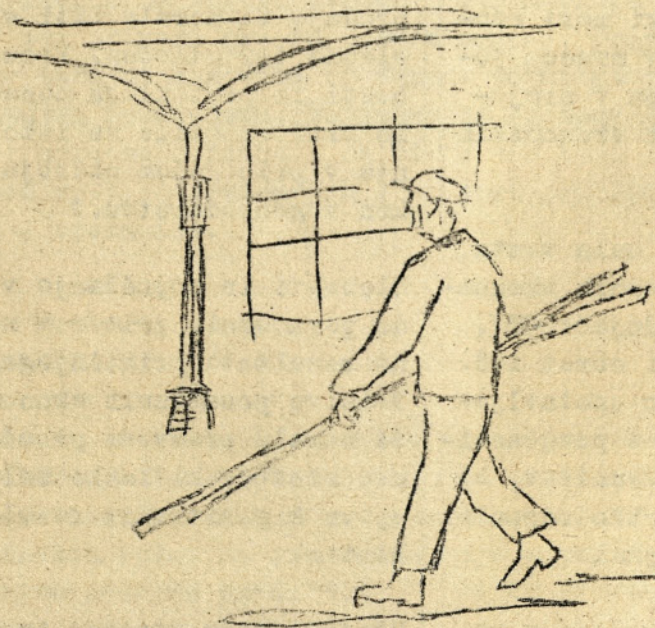
Gornje je bilo nujno prikazati zaradi tega, ker čestokrat nekatere osebe hočejo uveljavljati drugačna mnenja.

Navedene ugotovitve naj bi bile kot smernice za pravočasno odstranjevanje slabosti in napotilo za nadaljnje usmerjanje vseh odgovornih služb v proizvodnji.

Prikazano je bilo, da je bila skupna realizacija prodaje v juliju za 16 % večja od junija. V avgustu pa so pogoji, da se tudi v tem mesecu poveča za nadaljnih 15 % v primerjavi z julijem, tako da bi več ali manj šli v normalno stanje oziroma se konkretno bolj približali postavljenim planom prodaje.

Vse pristojne službe pa morajo pravočasno ukrepati za odstranitev pomanjkljivosti, ako se te pojavijo.

V.M.

TEHNIKI PIŠEVO

ULTRA Z V O K

Ultrazvok je dragocen pomočnik v tehničnem napredku. Uporablja se v številnih panogah znanosti in tehnike, zato si oglejmo najprej njegovo bistvo.

Kadar neko telo enakomerno niha, se to nihanje širi kot valovanje po snovi, ki ga obdaja - najsi bo to plin, tekočina ali trdno telo. Uho zazna tako valovanje kot zvok. Čim hitrejšje je nihanje, to je čim več nihajev si sledi v sekundi, tem višji je zvok in tem večja je njegova frekvenca (frekvenca je število nihajev v sekundi). Človeško uho sliši frekvence od 16 do skoraj 20.000 nihajev v sekundi. Onstran frekvence 20.000 nihajev v sekundi leži neslišno področje ultrazvoka. Ta meja med slišnim zvokom in neslišnim ultrazvokom velja le za človeško uho. Nekateri živali kot n.pr. netopir slišijo tudi ultrazvok.

Nenavadne lastnosti ultrazvoka so posledica fizikalnega zakona, čigar bistvo je sledeče; zvok, ki ima dvakrat večjo frekvenco, je štirikrat močnejši, oni s trikrat večjo frekvenco je devetkrat močnejši itd. Iz tega tudi izvira velika energija visokofrekvenčnih ultrazvočnih valovanj. Dandanes proizvajajo že ultrazvoke s frekvenco preko 10 milijonov nihajev v sekundi.

Ultrazvoke višjih frekvenc lahko strnemo v ozke snope ali žarke. Če spustimo takšen žarek ultrazvočnega valovanja skozi tekočino, nastane pojav tako imenovane kavitacije. Za valovanje je namreč značilen pojav

zgoščevanja pri zelo visokih in razredčevanje pri zelo nizkih pritiskih. Na mestih razredčevanja v tekočini je pritisk tako nizek, da nastajajo drobni mehurčki pare, ki pa prav tako naglo razpadejo kakor nastajajo. Vendar so ti razpadi tako siloviti, da povzročajo udarce vulkanskih pritiskov, ki znašajo od 10.000 do 100.000 atmosfer. Razumljivo je zato, da ti udarci močno načenjajo snovi, potopljene v tekočini. Na tem pojavu temelje ultrazvočni obdelovalni stroji, je pa to tudi glavni vzrok, da se obrabijo lopatice vodnih turbin.

Oglejmo si sedaj izvor ultrazvočnih valovanj. Najpreprostejše naprave so ultrazvočne sirene, ki pa so primerne le za nižje frekvence - n.pr. razprševanje megle na letališčih. Višja ultrazvočna valovanja pa dobimo s tako imenovanimi magnetostriksijskimi ali piezoelektričnimi generatorji.

Magnetostriksijski (pojav magnetnega krčenja) generatorji temelje na lastnosti nekaterih kovin, da se v magnetnem polju skrčijo, če okrog palice takšne kovine navijemo tuljavo in spustimo skozijo izmenični električni tok, se nam inducira izmenično magnetno polje, ki vpliva na palico, da se ta ustrezno krči in razširja - z drugo besedo niha. Omenjena palica je torej izvor zvočnih valovanj s frekvenco enako frekvenci izmeničnega toka, katerega smo spustili skozi tuljavo.

Piezoelektrični generatorji pa slo-
ne na naravnem pojavu nekaterih
kristalov in to predvsem kremenče-
vih, da se pod vplivom električne
napetosti krčijo. V načelu je torej
ta pojav podoben prej omenjenemu.
Kristal pod polivom izmenične nape-
tosti niha in proizvaja zvočne va-
love. Čim večja je frekvenca elek-
trične napetosti, tem večja je frek-
venca proizvedenih ultrazvočnih va-
lovanj.

Poglejmo sedaj, kje in kako se upo-
rablja ultrazvok. Ena najstarejših
uporab je ultrazvočno merjenje glo-
bin v morju. Pod ladjo je nameščen
oddajnik ultrazvočnih valov, ki po-
tujejo od njega v globino, se odbi-
jajo od dna in jih ujame sprejemnik,
ki je nameščen ob oddajniku. Iz ča-
sa, ki ga porabi valovanje, da pre-
potuje razdaljo do morskega dna in
nazaj, se izračuna globina. Seveda
ni treba tega posebej računati, am-
pak je rezultat viden že na poseb-
nem pomožnem aparatu. Postopek je
torej podoben onemu pri radarju;
radar dela z elektromagnetnimi valo-
vi, sonar, kakor pravijo temu ultra-
zvočnemu aparatu, pa z ultrazvočni-
mi. Kakor z radarjem tako je mogoče
tudi s sonarjem ugotavljati različ-
ne plavajoče predmete: podmornice,
potopljene ladje, jate rib in podob-
no.

Ultrazvočne valove uporabljajo tudi
v tehniki za preiskavo materialov.
Ultrazvočni valovi, ki prodirajo
skozi preiskovani kovinski komad, se
odbijajo do vsake napake, nastale
pri bitju, od razpok v notranjosti
ali drugih motenj v materialu. Zla-
sti je ta postopek važen pri napra-
vah, ki sicer niso dostopne za opa-
zovanje, n.pr. pri cevovodih.

Nadvse pomembno je tudi industrij-
sko pranje z ultrazvokom. Pranega

materiala ni potrebno mehanično
drgniti niti gibati, ker ultra-
zvočna valovanja pralno tekočino
tako temeljito pregibljejo, da
odstranijo tudi najmanjše drobce
nesnage, ki jih z nobenim drugim
postopkom ne bi bilo mogoče od-
straniti.

Kavitacija kot posledica ultra-
zvočnega valovanja omogoča tudi
spajkanje nekaterih kovin in zli-
tin, ki jih doslej ni bilo mogoče
spajkati. N.pr. pri spajkanju alu-
minija ali magnezija se na razta-
ljeni površini teh kovin v hipu
stvari tanka plast oksidov, ki
preprečuje sprijetje. Ultrazvočni
spajkalnik pa z naglim nihanjem
površino sproti čisti in tako o-
mogoči dobro zlitje in trdno spri-
jetje.

Pravo revolucijo pa je sprožila
uporaba ultrazvoka v obdelovalni
industriji. V novih strojih je de-
jansko "obdelovalno orodje" malen-
kost brusnega prahu, ki ga požene
ultrazvok v silovito nihanje. Po-
jav kavitacije, ki nastopa tudi v
trdnih telesih, povzroči močno ob-
rabljanje materiala. Na ta način
je mogoče izdelke poljubno obdelo-
vati. Ultrazvočni "svedri" morejo
vrtati trikotne, kvadratne ali
poljubno oblikovane luknje. Novi
orodni stroji obdelujejo izdelke
najbolj zamotanih profilov, za ka-
tere so potrebne na klasičnih ob-
delovalnih strojih zelo komplici-
rane operacije.

Značilna pa je še ena lastnost ul-
trazvočnih obdelovalnih strojev.
Zlahka namreč obdelujejo najbolj
trde materiale, kot n.pr. trda je-
kla, borove in wolframove zlitine,
steklo, kristale keramične snovi
in podobno. Obdelovanje teh mate-
rialov po starem načinu je težavno

ne samo zaradi velike trdote, ampak tudi zaradi njihove krhkosti. Tem težavam pa je ultrazvok z lahkoto kos.

V metalurgiji se n.pr. uporablja ultrazvok za utrditev strukture zlitin, ki naj bo čimbolj drobno kristalinična. Po drugi strani pa se z ultrazvokom pospešuje zlitje dveh kovin, ki po navadi tvorita zlitine, kot n.pr. aluminij in svinec. Dragocena je tudi uporaba ultrazvoka za čiščenje dimnih plinov v industriji.

Ultrazvok pomaga tudi razprševati v tekočinah snovi, ki sicer v le-teh niso topne, n.pr. živo srebro v vodi ali vazelin v olju. Ta postopek je rešil mnoge probleme v industriji maziv in tudi pocenil industrijsko izdelavo nekaterih kemičnih izdelkov kakor DDT. Tudi pri izdelovanju fotografske emulzije, tanko razpršeni drobni delci srebrovega

bromida v želatini, pripomore ultrazvok k temu, da je razpršitev popolnejša in zavoljo tega poznejša slika čistejša.

Ultrazvok ima še druge vrline, pospešuje namreč hitrost nekaterih kemičnih reakcij. Industrija uporablja to njegovo lastnost za umetno zorenje alkoholnih pijač in za razbarvanje tekočin. Nadalje se uporablja ultrazvok še v rudarstvu za ločevanje rude od jalovine, v farmaciji za dobivanje nekaterih zdravil, v biologiji za uničevanje bakterij in končno tudi v medicini za ugotavljanje rakastih tvorb.

Gotovo je, da se bo z izpopolnitvijo postopkov ultrazvok v prihodnosti še mnogo bolj uveljavil v raznih območjih človekovega delovanja.

Ing. Vinko Rozman

HLADNO STISKANJE VIJAKOV

Pri celotnem tehnološkem poteku izdelave vijakov ima stiskanje najvažnejši pomen za kvalitetno izdelavo. V naši proizvodnji je stiskanje prva strojna operacija. V nadaljnjem postopku se pri vseh operacijah dela negativno odraža, ako je ta operacija nekvalitetno izvršena. Vsako nadaljnje delo pri slabo stiskanem vijaku je jalovo. Zelo mnogo napravimo tudi za zmanjšanje stroškov proizvodnje ali večjo produktivnost, če stiskamo res kvalitetne vijake.

Kadar proučujemo vse činitelje, ki imajo vpliv na kvaliteto proizvodov hladnega stiskanja, moramo vsekakor upoštevati naslednje najvažnejše tri pogoje:

1) proizvodnost stroja,

- 2) kakovost orodja,
- 3) kakovost materiala.

1) DELOVANJE STROJA

Na pravilno kvaliteto stiskanja zelo vpliva delovanje stroja. To mora biti natančno, enakomerno in v odgovarjajoči hitrosti. Mehanizmi stroja morajo delovati brezhibno v gibajočih delih oziroma na vseh drsnih mestih, kjer nikakor ne sme biti nedopustne zračnosti niti prevelikega trenja. Najvažnejša strojna elementa sta nihalna udarna glava in orodna glava za čeljusti ali jedra. Nikakor ne sme biti v stroju nikakih tresljajev ali nasprotnih premikov v trenutku obeh udarcev. Tudi napake v izbiralnem

in podajnem mehanizmu ne sme biti. Vsaka taka napaka v mehanizmu močno vpliva na kvaliteto stiskanega izdelka. Hladno stiskanje nastopa v odvisnosti od hitrosti in velikosti stiskanja ter od kvalitete materiala in njegove odpornosti. Pri stiskanju nastaja močno segrevanje na mestih hladnega preoblikovanja. Toplota, ki nastaja med preoblikovanjem, narašča vzporedno s povečanjem števila obratov stroja. Med stiskanjem se pri občutljivem materialu mora vršiti celo hlajenje zaradi orodja. Razvija se temperatura do 300°C, pri kateri nastopa že področje plavega loma: zaradi tega pada trdnost materiala v jedru ali čeljusti in istočasno nastajajo odpornosti proti preoblikovanju. Preoblikovalni material, v našem primeru stiskana glava vijaka, postane proti koncu udarca zelo občutljiva, na ostrih prehodih nastajajo oziroma se pojavljajo razpoke. V kolikor bi v takem primeru zmanjšali hitrost, bi dobili manj toplote in verjetno tudi ne bi nastale razpoke preoblikovanega materiala.

2) KAKOVOST ORODJA

Poleg stroja je drugi najvažnejši faktor za kakovostno izdelavo kakovost orodja. Od kakovosti orodja zavisi natančnost izdelave. Še predno pričnemo obravnavati oblike orodja, je nujno pojasniti nekaj osnovnih pojmov hladnega stiskanja. Hladno stiskanje je tehnološka obdelava kovin s pretakanjem delcev pri izdelovanju velikih sil. Delci se v hladnem stanju premikajo in spreminjajo medsebojno lego ter s tem napolnijo izdolbino orodja. Pri hladnem oblikovanju je zaželeno, da material obdrži žilavost.

3) KAKOVOST MATERIALA

Kakovost materiala za hladno ob-

delavo je predpisana po standardih. Vse lastnosti materiala morajo ustrezati odgovarjajočemu kvalitetnemu preizkusu. Ugotavljanje kvalitete materiala so naslednje: analiza kemične strukture, preizkušanje trdote, trdnosti, raztezka, tlačni preizkusi, obrezovanje in upogibanje in ostala preizkušanja. Prav med pripravo materialov je nujno, da se vrši analiza lužine, merjenje trdote in trdnosti, nadzor nad termično obdelavo itd. Nekvaliteten material pravzaprav ne sme priti do stroja.

Imamo več načinov stiskanja, katere z ozirom na velikost ter oblikovanja delimo na stiskanje z enim udarcem, z dvema, s tremi in tudi več. Stiskanje je odvisno v glavnem od stiskalnega razmerja. Razmerje stiskanja je razmerje med dolžino žice, ki gre v glavo izdelka, in premerom žice. N.pr.

S = stiskalno razmerje
 l = dolžina žice, ki gre v glavo
 d = premer žice.

$S = \frac{l}{d}$ Razmerje stiskanja zavisi potemtakem od oblike izdelka, oblike orodja, premera žice in kvalitete materiala.

Z ozirom na stiskanje z enim udarcem je možno stiskati v maksimalnem razmerju do 2,5 d. Od 2,5 d do 4,5 d potrebujemo dvoudarčno stiskalko. Od 4,5 d navzgor pa večudarčno stiskanje.

Pri stiskanju iz bočnega premera žice je nujno, da se stiska glava v spodnji meji tolerance (ogelna mera in višina glave), da s tem pridobimo možnost stiskanja pri maksimalnem razmerju.

IZ KOMUNE

VLAK "BRATSTVA IN ENOTNOSTI" PRIDE TUDI NA GORENJSKO

Po zelo uspelem obisku vlaka "Bratstva in enotnosti" iz Srbije v Mariboru v začetku spomladi letošnjega leta so se začele priprave in organizacija obiska tudi na Gorenjskem. Gosti iz bratske republike Srbije, ki so v najtežjih dneh revolucije ob začetku NOB že nudili gostoljubnost deset tisočim Slovencem, ki so jih preganjali nemški fašisti, bodo v mesecu septembru tega leta obiskali Gorenjsko. Program obiska so izdelali sporazumno s pristojnimi organizacijami ljudske republike Srbije na Okrajni zvezi borcev v Kranju skupno s predstavniki organizacij ZB posameznih občin kranjskega okraja.

Vlak "Bratstva in enotnosti" iz ljudske republike Srbije z 275 gosti bo po programu prispel v Kranj dne 14. septembra 1962 dopoldan. Tu bo slavnosten sprejem in pozdrav gostov. Po sprejemu se bodo gostje odpeljali na Trg revolucije v Kranju, kjer jih bodo sprejeli prebivavci Kranja. Sprejem bo tudi na okrajnem ljudskem odboru, sledilo bo polaganje vencev na razne spomnike, ogled zanimivosti Kranja in podobno. Po svečanem sprejemu v Kranju se bodo gostje razdelili po skupinah tako, da bodo odšli po posameznih občinah, kjer jim bodo prirejeni sprejemi s posebnimi programi, ki jih pripravljajo po posameznih občinah organizacije ZB. Gostje se bodo nastanili pri tistih, ki so bili med okupacijo izseljeni v ljud-

sko republiko Srbijo. Dne 15. septembra 1962 bodo pri vseh občinah slavnostni sprejemi, nato pa popoldan ob 17 uri skupno slikanje na Bledu. Tukaj se bodo zbrali vsi gostje kakor tudi gostitelji, na kar bodo odšli v Podvin, kjer jim bo prirejen poseben sprejem v podvinskem domu. Obenem bo tudi partizansko slovanje. Naslednji dan, to je 16. septembra, bodo gostje skupaj z gostitelji obiskali Begunje in ogledali muzej NOB, obiskali grobišča na graščinskem vrtu in v Dragi, nato pa bodo odšli na Jesenice, kjer bo skupno kosilo. Popoldan bodo naredili skupni izlet v Vrata pod Triglavom, zvečer pa bodo z Jesenic z vlakom "Bratstva in enotnosti" odpotovali nazaj v Srbijo.

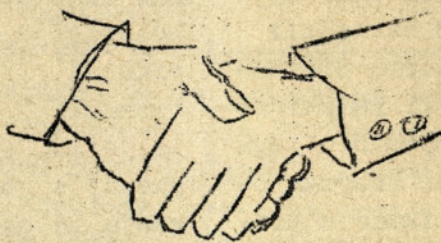
Gostje iz Srbije, ki bodo obiskali Gorenjsko, so iz treh okrajev, in sicer iz Valjeva, Kruševca in Smedereva, torej iz krajev, kamor so bili med okupacijo Slovenci večini izseljeni. V Valjevu je bila leta 1941 osnovana prva partizanska četa v Jugoslaviji, kateri so se pridružili tudi mnogi pregnani Slovenci, od katerih so pozneje nekateri, ki so se pridružili tej četi, uspešno vodili partizanske enote tudi v Sloveniji, pa so bili proglašeni tudi za narodne heroje. Prebivavstvo omenjenih okrajev v Srbiji, zlasti pa iz okraja Valjevo, je v veliki večini sodelovalo v narodnoosvobodilnem gi-

banju, kar dokazuje dejstvo, da je bila tam ustanovljena prva partizanska četa.

Kraji, iz katerih prihajajo gostje, so za časa protiljudskih režimov v stari Jugoslaviji bili pasivni, industrija se v teh krajih, če izvzamemo nekatera središča, sploh ni razvijala. Ti kraji so tudi za časa NOV mnogo trpeli. Po vojni je sicer tudi v teh krajih dosežen velik napredek, razvila se je industrija in ostalo gospodarstvo, ni pa še na taki ravni, kot je v Sloveniji oziroma

na Gorenjskem. Gostje bodo imeli priložnost, spoznati in se prepričati o napredku in uspehih povojne izgradnje na Gorenjskem. Gorenjci pripravljajo gostom najsvečanejši in bratski sprejem, da se jim vsaj delno oddolžijo za gostoljubnost v času narodnoosvobodilnega boja. Vlak "Bratstva in enotnosti" bo torej ponoven dokaz o nerazdružljivem bratstvu, ki je bilo skovano v času NOB med našimi narodi.

N. Bulut

KAJ NAM PRINAŠAJO NOVI PREDPISI O ZDRAVSTVENEM ZAVAROVANJU

Zvezna ljudska skupščina je sprejela konec maja t.l. zakon o zdravstvenem zavarovanju in zakon o organizaciji in financiranju socialnega zavarovanja. Oba zakona vsebujeta vrsto novosti, od katerih nekatere veljajo od 1/7-1962, druge pa se bodo pričele uvajati s 1. januarjem 1963. Prav je, da so vsi zavarovanci pravočasno seznanjeni s pravicami in dolžnostmi, ki jih prinašata ta dva zakona in zaradi tega objavljamo glavne značilnosti teh sprememb. Zdravstveno zavarovanje je postalo komunalna služba, ki jo bodo urejali zavarovanci v okviru skupnosti zava-

varovancev, ustanovljene posebej za delavsko in posebej za zdravstveno zavarovanje kmetijskih proizvajavcev. Zavarovanci, zaposleni na področju ene komune, tvorijo samostojno skupnost v zdravstvenem zavarovanju, to se pravi, da bodo stroški zdravstvenega zavarovanja v celoti krili sami z dodatnimi prispevki ali pa morebitne viške delili med seboj oziroma odločali, kje in kako se bodo uporabili. Podana je tudi možnost združevanja več komun v eno skupnost. Tak primer sta Jesenice in Radovljica. Za združitev teh

dveh se že intenzivno dela.

Zavarovanci, podjetja in komuna bodo veliko bolj zainteresirani pri trošenju sredstev za zdravstveno zavarovanje, kajti posledice nesmotrnega trošenja se bodo neposredno odražale na osebnih dohodkih delavcev, na skladih gospodarskih in drugih organizacij, s tem pa tudi neposredno vplivale na družbeni standard vseh državljanov v komuni. Za sredstva, če bodo izdatki za zdravstveno zavarovanje presegali dohodke, bo družbeni organ skupnosti moral predpisati posebne prispevke v breme osebnih dohodkov zavarovancev ali pa skladov gospodarskih organizacij.

Zakon je med zdravstvene zavarovance od 1/7-1962 dalje vključil tudi obrtnike in njihove družinske člane, ki imajo enake pravice kot delavci - zavarovanci, z edino izjemo, da jim gre nadomestilo osebnega dohodka v primeru bolezni ali poškodbe šele od 61. dneva dalje. Enake pravice iz zdravstvenega zavarovanja, kakor osebe, ki so zaposlene v dveh ali več delovnih razmerjih, če dosejajo skupen delovni čas najmanj polovico rednega delovnega časa, to je štiri ure, defektne in invalidne osebe, ki delajo toliko časa, kolikor jim dopušča njihova delovna zmožnost; zdravstveno zavarovani so tudi družinski člani zavarovanca, ki je zaposlen najmanj polovico rednega delovnega časa - 4 ure.

Zavarovancem za ožje družinske člane, kot so zakonec, zakonski in nezakonski otroci ter posvojenci ali pastorki odslej ni treba več dokazovati, da jih preživljajo. Praktično to pomeni, da je po možu (ali ženi), ki je v delovnem razmerju najmanj polovico delovnega časa, lahko zavarovana tudi žena (ali mož), ki se na primer bavi z obrtjo, kmetijstvom

itd., pa čeprav je mož (žena) ne preživlja. Dokaz o preživljanju pa je tudi po novih predpisih potreben pri zavarovanju širšega kroga družinskih članov - bratov, sester, staršev itd. Spremenjena je tudi starostna meja, od katere so lahko zavarovani otroci. Odslej so lahko zavarovani otroci, ki se ne šolajo do 15. (prej do 16.) leta oziroma do 26. (prej do 25.) leta, če se šolajo. Lahko so zavarovani tudi otroci, ki so postali nezmožni za delo po 15. oziroma po 26. letu starosti, dokler traja nezmožnost (kar ugotavlja invalidska komisija) če jih zavarovavec preživlja. Zavarovan je lahko tudi oče, ki je dopolnil 65 let starosti in mati po dopolnjenem 55 letu ne glede na to, če sta za delo zmožna ali ne, oziroma tudi če sta mlajša, pa sta za delo nezmožna. Iz tega sledi, da je novi zakon glede kroga zavarovancev precej ugodnejši od prejšnjega.

Pravice iz zdravstvenega varstva niso bistveno drugačne kot prej. Pomembnejše spremembe so naslednje; uvedena je nova oblika zdravstvenega varstva, tako imenovana individualna - osebna preventiva, katere namen je, da se z medicinskimi ukrepi izboljša oziroma prepreči obolenja; posebna oblika zdravstvenega varstva, ki je bila dosedaj v veljavi; kopališko-klimatsko zdravljenje se ukinja, s tem pa ni rečeno, da se zavarovane osebe ne bodo mogle več zdraviti v naravnih zdraviliščih, ki bodo odslej organizirana kot zdravstveni zavodi, se bodo mogle zdraviti osebe v primerih, ko bodo zbolele za boleznimi, za katere je potrebno bolniško zdravljenje ob uporabi naravnih faktorjev (hlato, voda, podnebje in po-

dobno). Za večji interes zavarovanih oseb, za smotrno trošenje skladov zdravstvenega zavarovanja določa zakon neposredno sodelovanje zavarovancev pri stroških za zdravila, predpisana na recept. Zavarovane osebe so od 1/7-1962 dalje delžne prispevati k vsakemu predpisanemu zdravilu na recept 60.- dinarjev, če pa je zdravilo cenejše kot 60.- din, ga pa zavarovanci plačajo po dejanski vrednosti. Tega prispevka pa zavarovana oseba ne plača, ko prejme zdravilo v zdravstvenem domu, ambulanti, bolnici in ob neposredni intervenciji zdravstvenega delavca - zdravnika ali medicinske sestre (n.pr. injekcije, obveze in podobno); uvaja se tudi prispevek k neobveznemu cepljenju (n.pr. za cepljenje zoper otroško paralizo), ki bo smel znašati najmanj 25 % oziroma največ 50 % stroškov, kar pa bo naknadno določil samoupravni organ, to je skupščina zavarovancev.

Še nekaj pomembnih sprememb v korist zavarovancev prinaša zakon tudi na področju denarnih dajatev zdravstvenega zavarovanja. Doslej se je v vseh primerih računala osnova za nadomestilo osebnega dohodka (v času bolovanja) na podlagi povprečnega zaslužka zavarovanca v zadnjih treh mesecih, pred mesecem, v katerem je nastopila delovna zmožnost. Novi zakon prilagaja izračun osnove obračunskem obdobju v gospodarski ali drugi organizaciji. Po tem predpisu se osnova za nadomestilo osebnega dohodka lahko izračuna: v organizacijah, ki obračunavajo in izplačujejo čisti dohodek mesečno, na podlagi osebnega dohodka v zadnjih treh mesecih pred nezmožnostjo za delo; v organizacijah, ki obračunavajo čisti dohodek tromesečno, na podlagi obračunnega osebnega dohodka za prejšnje tromesečje (n.pr. če je zavarovanec

zbolel v avgustu, se bo upošteval osebni dohodek izplačan v ~~trome~~ sečju april - junij); v organizacijah, ki obračunavajo in izplačujejo osebni dohodek po letnem obračunu (med letom izplačujejo akontacije), na podlagi povprečnega osebnega dohodka izplačanega za prejšnje leto, če je to za zavarovanca ugodneje, se lahko vzame na njegovo zahtevo kot osnova za nadomestilo mesečni znesek osebnih dohodkov, izplačanih za zadnje tri mesece pred obolenjem.

Za zavarovance, ki so nezmožni za delo več kot 1 leto je zelo koristna novost ta, da lahko zahtevajo povečanje nadomestila osebnega dohodka, če se je medtem splošno povprečje osebnih dohodkov v organizaciji, v kateri je prizadeti zaposlen, povečalo za najmanj 5 %.

Važne so tudi spremembe glede višine nadomestila v primeru bolezni in v času zdravljenja v bolnicah. Stodstotno nadomestilo osebnega dohodka jamči zakon ne samo v primeru nesreče kot dosedaj ali poklicnega obolenja, nosečnosti in poroda, za vajence in spremljevalce bolnika, temveč tudi v vseh primerih obolenj od 61 dne nezmožnosti za delo dalje ne glede na dobo zavarovanja. To se pravi, da bodo do 61 dni bolovanja zavarovanci dobivali hranarino po dosedanjih predpisih, od 61 dneva dalje pa v stodstotnih zneskih. Zavarovancem, ki jim je po posebnih predpisih zagotovljeno brezplačno zdravstveno varstvo, n.pr. nosilcem partizanske spomenice, vojaškim vojnimi invalidom in podobno, gre 100 % nadomestilo že od prvega dne nezmožnosti za delo, četudi se ne zdravijo v bolnicah. Nadalje je važna tudi novost, da TBC bolnikom ne gre več

stodstotno nadomestilo od prvega dne nezmožnosti za delo, ampak so izenačeni z drugimi zavarovanci. Takim bolnikom bo treba torej od 1/7-1962 dalje obračunati nadomestilo osebnega dohodka enako kot v primeru drugih bolezni.

Določila novega zakona so ugodnejša tudi glede pravic do opreme za novorojene otroke. Odslej je ob porodu žene, ki je zavarovana kot družinski član, upravičen zavarovanec do opreme ne glede na dobo zavarovanja (prej je bilo potrebno predhodno zavarovanje 6 oziroma 12 mesecev). Višino podpore za opremo otroka, višino dnevnic ob potovanjih zavarovancev v zvezi z uveljavljanjem zdravstvenega zavarovanja in višino pogrebnih stroškov bo po novih predpisih določala komunalna skupščina zavarovancev v okviru določil republiške oziroma zvezne skupnosti socialnega zavarovanja.

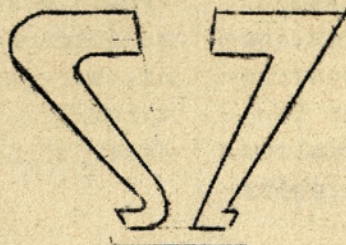
Skupščina bo lahko določala območja, na katerih bodo lahko zavarovane osebe uveljavljale pravico proste izbire zdravnika in zdravstvenega zavoda, kar bo odvisno od finančne zmogljivosti komunalnega sklada zdravstvenega zavarovanja. Novost v novih predpisih je tudi še, da bo skupščina komunalne skupnosti lahko odločila, da se zavarovanci v organizacijah, ki imajo lastne obratne

ambulante, obvezno zdravijo samo v obratni ambulanti.

Način uveljavljanja ostalih pravic, ki tukaj niso omenjene, je ostal v glavnem nespremenjen. Izjema je le v tem, da bodo zavarovanci od 1. januarja 1963 dalje dobivali nadomestila v času nezmožnosti za delo do 30 dni v gospodarskih organizacijah, kjer so zaposleni s tem, da te stroške plača gospodarska organizacija, kjer so zaposleni. S tem se gospodarskim organizacijam, ekonomskim enotam in zavarovancem samim odpira možnost, da pri vsakem neutemeljenem izrabljanju socialnega zavarovanja oziroma fondov podjetja posredujejo in direktno vplivajo na znižanje stroškov zdravstvenega zavarovanja in povečanje osebnih dohodkov, kjer ti stroški gredo v breme plačnega fonda.

S tem je naštetu samo nekaj bistvenih sprememb s področja zdravstvenega zavarovanja, s katerimi se morajo seznaniti vsi zavarovanci, da bi lahko uveljavili svoje pravice, na drugi strani pa izpolnjevali svoje dolžnosti do zdravstvenega zavarovanja. O vseh drugih spremembah, ki jih prinaša zakon in ki bodo veljale od 1/1-1963, bodo zavarovanci obveščeni na posebnih sestankih, ki bodo sklicani pred volitvami v nove samoupravne organe socialnega zavarovanja.

N.Bulut

NASVETI

POSLEDICE NEZADOSTNE PREHRANE

Za odraslega normalnega človeka je dognano, da mora dnevna količina hrane vsebovati:

100 g beljakovin

56 g masti

500 g sladkorja.

Nadalje mora biti v tej hrani

vitamin A v primerni količini

Vitamin D v primerni količini

vitamin E v primerni količini

vitamini B

vitamin C

Vitamini A, D, E, K so topni v ma-
steh, dočim so vitamini B, C topni
v vodi. Od rudninskih snovi sta naj-
bolj važna poleg kuhinjske soli že-
lezo in jod.

Vprašamo se, kakšne so posledice, če
ena izmed teh sestavin v hrani pri-
manjkuje ali je sploh ni?

Za beljakovine je dognano, da so
nujno potrebne za pravilno rast ot-
rok in mladih ljudi ter za povečanje
odpornosti proti vsem boleznim pri
mladih in odraslih in za pravilno
nosečnost ter pravilno dojenje otro-
ka in še mnogo drugih stvari.

Posledice nezadostne količine belja-
kovin v hrani so resne narave. Otro-
ci so slabotni, blede ter nagibajo
k prehladu in prebavnim motnjam, za-
ostajajo v rasti in so zelo podvrže-
ni kroničnim boleznim. Zelo so do-
vzetni za tuberkulozo in revmatizem,
prav tako so bolj kakor drugi podvr-

ženi rahitisu in slabokrvnosti.
Mladi ljudje nagibajo zaradi po-
manjkanja beljakovin k tuberkulo-
zi in slabokrvnosti. Odrasli po-
sta nejo slabo odporni proti in-
fekcijam in zato pogosteje obole-
vajo. Jetra postanejo manj odpor-
na in se posebno pri kroničnih al-
koholikih tako spremene, da pride
pozneje do trebušne vodenice. Vseh
posledic manjkanja beljakovin ni
mogoče naštetati, vendar se moramo
zavedati, da so beljakovine osno-
va vsemu živemu. Zato je pač nuj-
no, da so v naši vsakdanji prehrani
zastopane v zadostni količini.

Masti so v naši hrani potrebne kot
snov, v kateri se topijo zelo važ-
ni vitamini A, D, E in K in omogo-
čajo, da se ti zelo pomembni vita-
mini vsrkajo v kri. Pri Eskimih pa
so masti glavni vir hrane, iz ka-
tere pridobijo velikansko število
kalorij, ki so potrebne za življe-
nje v mrzlem podnebjju. Sicer pa
tudi pri nas uživamo pozimi bolj
mastno hrano, ker naše telo potre-
buje v mrzlem vremenu več toplote.
Če doumemo izredno važno vlogo ma-
sti in olj kot nosilcev pomembnih
vitaminov, potem bomo lahko upo-
števali spoznanje, da je tudi v
vročih mesecih potrebna določena
količina masti ali olj v naši hra-
ni, ker je s tem omogočeno našemu
telesu, da vsrkava potrebne in v
masti topne vitamine.

Sladkorji se nahajajo v vseh žitaricah, v sladkorni pesi, fižolu, sadju in krompirju v obliki raznih vrst škroba. Pri prebavi sokovi prebavnih žlez raztopijo škrob v njegove sestavne dele, to je v sladkorje. Takšno delo opravljajo tudi čebele, ki iz cvetnih sokov izločijo čist naraven sladkor, ki ga človek ne prebavlja več, ampak ga samo vsrka. Precejšen odstotek naravnega sladkorja nahajamo tudi v zrelem grozdju.

Sladkor je glavni vir moči ali energije za človeka. Sladkor ima v človeškem telesu isto vlogo, kot jo ima bencin ali električni tok pri pogonu strojev. Sladkor daje človeškemu telesu potrebno moč za delo in toploto. Največjo količino sladkorja pridobi naše telo v kruhu, koruznem zdrobu, rižu in drugih žitaricah. V kruhu in fižolu pa ni zastopan samo škrob, ampak tudi nekaj beljakovin.

Pomanjkanje sladkorja v hrani zmanjšuje storilnost delavca, telo je zaradi tega prisiljeno izkoriščati lastno beljakovino kot nadomestilo za sladkor. To pa povzroči hujšanje in upadanje odpornosti proti infekcijam predvsem pa proti tuberkulozi in revmatizmu. Nasprotno pa povzroči preveliko uživanje sladkorjev debelost, ker se odvečni sladkor predela v telesu v mast, ki se kopiči pod kožo in drugod.

Vitamini so regulatorji pravilnega izkoriščanja sestavin hrane. Od pravilnega izkoriščanja hrane pa je odvisno pravilna rast vsega telesa in njegova odpornost kakor tudi pravilno odvijanje važnih duševnih in telesnih dejavnosti.

Vitamin A se nahaja v mleku, maslu, siru, rumenjaku in ribjem olju. Skupaj z vitaminom D omogoča pravilno rast, pravilno delovanje žlez z notranjim izločanjem, povečuje odpornost proti prehladu in drugim okužbam, ker omogoča pravilno rast sluznic. Ščiti roženico očesa pred okužbo in varuje oko pred močno slepoto ter ima še druge učinke, ki nam niso popolnoma znani. Ker je topen v masteh povzroča vsaka prebavna motnja slabše izkoriščanje masti in s tem v zvezi tudi pomanjkanje vitamina A.

Tudi vitamin D je topen v masteh in se nahaja povsod tam, kjer je zastopan vitamin A. Veliko ga je v ribjem olju. Njegovo pomanjkanje povzroča slabše izkoriščanje apna in fosforja iz hrane, kar ima za posledico nepravilno rast kosti, ki so mehke in se zato krivijo. To povzroča deformacijo na prsnem košu, in izkrivljenja medenice, kar ima lahko pozneje hude posledice pri porodu, noge so krive, v težjih primerih pa se skrivi tudi hrbtenica. Otroci imajo pogoste napade krčev, zaradi pomanjkanja apna v krvi. To pa lahko povzroči v hudih primerih tudi smrt. Rahitični otroci pa so ponavadi tudi slabo-krvni, torej se slabše razvijajo in so tudi duševno nekoliko zaostali. Zato lahko rečemo, da rahitis ni edina posledica pomanjkanja vitamina D.

Vitamin B se nahaja v žitaricah in je potreben za normalno delovanje spolnih žlez in preprečuje neplodnost. Vitamin B se nahaja v žitaricah, zelo bogato je zastopan v kvasu. Njegovo pomanjkanje povzroča hude živčne in duševne motnje, pri do-

jenčkih smrtno nevarne krče ter različne kožne bolezni. Tako vitamin B kot vitamin C zvišujeta odpornost proti infekcijam.

Pomanjkanje železa v hrani povzroča slabokrvnost. Potreba po železu je pri ženskah mnogo večja kakor pri moških. Ženska izgublja zaradi mesečnega perila, porodov in dojenja velike količine železa, zaradi česar je zelo nagnjena k slabokrvnosti. Največ železa je v živalskih jetrih, v zelenjavi in sadju, nekaj pa tudi v rumenjaku. Jod preprečuje golšavost in se nahaja v morski soli ter ribah.

Iz tega vsega je razvidno, kako važno je poznavanje vrednosti posameznih hranil in pravilno uživanje hrane.

Zdaj, ko vemo, da je delovnemu človeku potrebna ne samo kalorična bogata hrana, ampak da morajo biti tudi sestavine hrane v pravem razmerju, se vprašajmo: "Ali se v vsak danjem življenju ravnamo po izsledkih moderne znanosti o pravilnem hranjenju?" Odgovoriti moramo na žalost, da ne. Toda kljub temu se skušamo vsak po svoje približati temu cilju.

Sistematski pregledi delavcev v lanskem letu so pokazali določeno število izčrpanih, shujšanih, pa tudi slabokrvnih ljudi. Gotovo je temu vzrok pomanjkljiva ali nepravilna prehrana. Če upoštevamo, da precejšnje število delavcev in delavk ne zajtrkuje oziroma se neredno hrani pred odhodom na delo in da imamo primere, ko si posamezniki kuhajo sami brez pravega znanja in izkušenj, potem se ni treba čuditi, da imamo še zmerom precejšnje šte-

vilo primerov prebavnih motenj, slabega apetita in shujšanosti.

Ustanovitev tovarniške kuhinje in uvedba toplega obroka je v precejšnji meri pripomogla k izboljšanju prehrane kolektiva Tovarne verig. Spet bi bilo treba uvesti obvezni mlečni obrok za delavce, ki so zaposleni v galvaniki in lužarni, da bi se povečala njihova odpornost proti strupenim hlapom. Vprašanje razprave je, ali sedanja kalorična vrednost toplega obroka ustreza dejanskim potrebam. Vsekakor bi bilo brez pomena povečevati količino in zanemarjati kakovost sedanjega obroka. Kakovost toplega obroka bi morala biti vselej zelo dobra. To je važno predvsem zato, ker mnogi delavci in delavke zaradi preutrujenosti pogostoma zgubijo apetit, kar ima za posledico, da se ne hranijo tudi več kot po 8 ur v času, ko so najbolj obremenjeni. Zato bi bilo upravičeno večje prizadevanje za izboljšanje okusnosti in lažje prebavljivosti toplega obroka. Sestavine takšnega obroka naj bi bile v pravem razmerju ob upoštevanju beljakovinskega minimuma, ki znaša 30 g čistih beljakovin na osebo. Prav bi bilo, da se vprašanje prehrane še obravnava, tako da bi bilo mogoče priti do stvarnih zaključkov, kaj je še treba storiti, da bi se izboljšalo zdravstveno stanje kolektiva Tovarne verig.

Priznati moramo, da je popolnoma odvisno od razumevanja, okusa in možnosti posameznikov, kako vprašanje zdrave prehrane rešujejo v domačem krogu, bodisi v korist ali škodo lastnega zdravja.

Dr. Artur Šulin

KULTURNO ŽIVLJENJE NAJ BO POTREBA IN
CILJ VSAKEGA DRŽAVLJANA

Ko govorimo o kulturi, se mi zdi, da je prav, ako včasih pregledamo tudi področje kulturno umetniškega življenja ter spoznamo njegovo notranjo vrednoto in njegove sadove in ga predočimo našemu delovnemu človeku v podjetju, ki predstavlja nekako industrijsko središče v radovljiški občini.

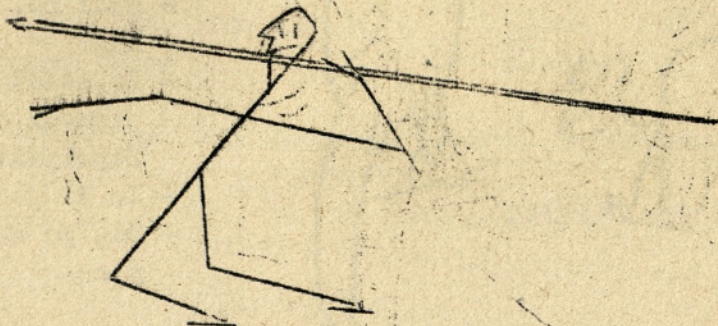
Danes že težko zasledite kak list ali časopis, ki redno izhaja, da ne bi že imel rezervirano stran za članke, ki govore o področju kulture in prosvete ter s tem seznanjajo bravce o razvoju in uspehih kulturnega življenja po naši domovini. Morda ni odveč, če trdim, da je za marsikaterega bravca prav ta stran lista najbolj privlačna ter ga zaradi tega vestno in redno čita, istočasno pa seveda, kar je najbolj važno, širi s tem in bogati osebno znanje ter tako postaja vsestransko bolj razgledan državljan, obenem pa tudi prav gotovo bolj vešč in sposobnejši na svojem delovnem mestu v tovarni.

Menim, da ne bi bilo napak, če bi se tudi v našem internem časopisu kmalu uresničila ideja o stalni kulturni rubriki, podobno kot imajo svoje

rubrike že druge dejavnosti. Morda bi s tem časopis pridobil na vrednosti in pestrosti, krog bravcev pa se bo razširil. Ko govorimo o kulturnem življenju, ne smemo pozabiti na gonilno silo, ki to življenje vodi in usmerja, na kulturno umetniška društva in svobode. Naši kadri za družbeno-politično in gospodarsko življenje lahko prav v okviru dejavnosti kulturnih društev dobe osnovo za svoje nadaljnje delo. Kulturna društva pritegnejo v svoje delo že pionirje, ki tako že zgodaj spoznajo in vzljubijo to dejavnost. Kulturno udejstvovanje razširja človeku obzorje in mu s tem pomaga pri njegovem delu.

Tovariški odnosi med delavci v podjetju so večkrat v nevarnosti zaradi nekulturnega vedenja posameznikov. Zaradi tega trpi produkcija. Škoda, ki s tem nastane, pa bremeni ves kolektiv v podjetju. Kulturni človek pa takih izgredov, ki so nedostojni člana socialistične družbe, ne bo delal, ampak bo premagoval težave doma in v službi z delom ter zaupanjem v soljudi. Bogastvo, ki mu ga nudi kulturna dejavnost, naredi delovnega človeka sposobnejšega in uglednejšega.

J. Vovk

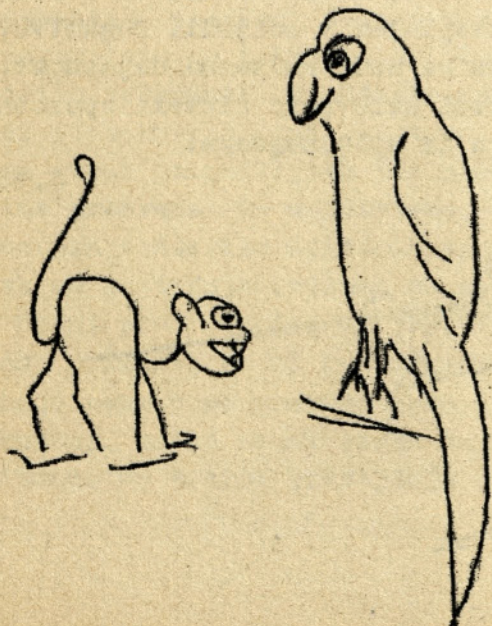

Za razvedrilo

N A P A D

Dežurni narednik dvigne slušalko in se javi:

- Halo, tukaj policijska postaja!
- Prosim vas - se zasliši preplašen in hreščeč glas. Pošljite takoj patrolo v Nabrežno ulico št. 2. V hiši je velika nevarnost. Neki krvolok je vdrl skozi okno in sedaj se smuka nekje po hiši. Jaz sem sama, ker so naši vsi odšli v gledališče.
- Nič se ne bojte gospa - jo tolaži policaj z mirnim tonom, medtem pa je že napisal naslov in pritisnil nekoliko gumbov. Čez tri minute bodo naši ljudje pri vas. Zaklenite vrata in dobro se zabarikadirajte!
- Vrata so na stežaj odprta, jekne skozi telefon. Sama sedim v jedilnici, a sovražnik se mi vztrajno približuje.

- Torej to je vaš osebni sovražnik? se vznemirja narednik. Potem ga poznate? Gospa, hitro povejte, kako se piše in kako mu je ime?!
- Kako se piše in kako mu je ime? ne vem - je odgovoril hreščeči glas - Vem le za gotovo, da gre tukaj za mačko.
- Mačka?! se razjezi narednik. - Gospa, vaša telefonska številka je blokirana in poklicali vas bomo na zagovor, zato ker noben normalen človek zaradi mačke ne bo klical policije.
- Saj jaz tudi nisem človek - se sliši po telefonu. - Sem samo uboga majhna papiga.

K A T A S T R O F A

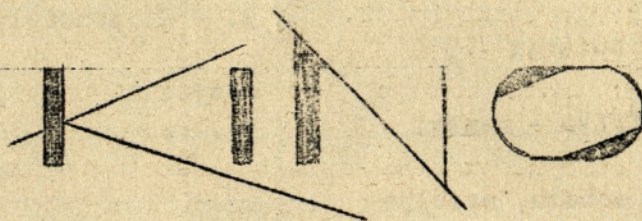
- Kaj ti je? Vpraša prijatelj prijatelja, ki ima razbit nos in podplute oči. Si se tepel?
- Ne.
- Si igral rugby?
- Tudi ne. Železniška nesreča.
- Kaj?
- Da, sedel sem v vlaku nasproti sijajnega dekleta in njenega očeta. Zapeljali smo v predor...
- In si jo skušal poljubiti?
- Da, pa sem zgrešil in poljubil njenega očeta.

IZ NOČNEGA ŽIVLJENJA

Pozno ponoči stopi natreskan možak k poštnemu nabiralniku na kolodvoru, potegne iz žepa kovanec za deset dinarjev, ga vrže v skrinjico, jo potrese, pogleda na električno uro, ki visi ravno nad njim in jezno dé: "Hudiča, spet sem se zredil."

V ŽIVALSKEM VRTU

Mama, ata in Marjanca so šli v živalski vrt.
"Oslo bi rada jahala" sitnari Marjanca. Starša molčita.
"Oslo hočem jahati!" ne da Marjanca miru.
Končno pravi mama: "Edmind, vzemi no otroka na štoporamo, da bo že mir!"

KINO RADOVLJICA

Italijanski film -- "DEKLE S KOVČKOM"

- 14. VIII.1962 - torek ob 20 uri
- 15. VIII.1962 - sreda ob 18 in 20

Zapadno-nemški barvni film -- zabavni
"FREDY POD ZVEZDAMI"

- 16. VIII.1962 - četrtek ob 20 uri
- 17. VIII.1962 - petek ob 18 uri
- 19. VIII.1962 - nedelja ob 16 in 20

Jugoslovanski športni film -- "SENCA SLAVE"

- 17. VIII.1962 - petek ob 20 uri
- 18. VIII.1962 - sobota ob 20 uri
- 19. VIII.1962 - nedelja ob 18 uri

Italijanski film "DOLGA NOČ 1943"

- 21. VIII.1962 - torek ob 20 uri
- 22. VIII.1962 - sreda ob 18 in 20

Francoski vojno-dokumentarni film
"KAMIKAZE" samomorilci

- 23. VIII.1962 - četrtek ob 20 uri
- 24. VIII.1962 - petek ob 18 uri
- 25. VIII.1962 - nedelja ob 16 in 20

Jugoslovanski film "VELIKA TURNEJA"

- 24. VIII.1962 - petek ob 20 uri
- 25. VIII.1962 - sobota ob 20 uri
- 26. VIII.1962 - nedelja ob 18 uri

Francoski film -- komedija --
"NADLOGE GOSPODA DIPONA"

- 28. VIII.1962 - torek ob 20 uri
- 29. VIII.1962 - sreda ob 18 in 20

Francoski barvni cinemascope film
"MEČ MAŠČEVANJA"

- 31. VIII.1962 - petek ob 20 uri
- 1. IX. 1962 - sobota ob 20 uri
- 2. IX. 1962 - nedelja ob 15,30, 18 in 20.15 uri

Jugoslovanski barvni film -- komedija
"IZBIRANICA"

- 4. IX. 1962 - torek ob 20 uri
- 5. IX. 1962 - sreda ob 18 in 20

Francoski barvni cinemascope film
"AUSTERLITZ"

- 6. IX. 1962 - četrtek ob 20 uri

7. IX. 1962 - petek ob 20 uri
 8. IX. 1962 - sobota ob 20 uri
 9. IX. 1962 - nedelja ob 15.30 in
 20 uri

Zaradi izredne dolžine filma cene vstopnicam zvišane,

Sovjetski barvni film - pravljica -
 "KAMENITI CVET"

9. IX. 1962 - nedelja ob 18 uri in
 ob 10 uri dopoldne matineja.

KINO B L E D

Francoski ljubavni - "FRANCOZINJA
 IN LJUBEZEN"

15. - 16. srede, četrtek

ZALJUBLJENA DETEKTIVA - nemški,
 komedija

17. - 19. petek, sobota, nedelja

Italijanski ljubavni "NOČ "

20. - 21. ponedeljek, torek

Mehiški - drama "NAZARIN"

22. - 23. srede, četrtek

Španski barvni, glasbeni - ljubavni
 "PRODAJALKA VIJOLIC"

24. - 26. petek, sobota, nedelja

K R I Ž A N K A

VODORAVNO:

1. cvet ljubezni, 6. letni čas, 12.
 južni sadež, 13. nerodovitna pokra-
 jina, 14. zloglasno italijansko kon-
 centracijsko taborišče, 16. kratica
 za ritardando, 17. osamljen, 18. kra-
 tica za alpinistični odsek (narobe),
 19. zaključek, sklep, 22. krajša
 oblika osebnega zaimka, 23. starejša
 znamka ure, 25. fotografski izraz
 (dvojina), 26. vulkan, 28. vrsta
 skladbe (dvojina), 29. kratica za
 humano družbeno organizacijo, 31.

Nemški detektivski film "RDEČI
 KROG"

27. - 28. ponedeljek, torek

Ameriški CS drama "DNEVNIK ANE
 FRANK"

29. - 30. srede, četrtek

Španski barvni glasbeni - ljubavni
 "KARMEN IZ GRANADE"

31. petek, 1. - 2. sobota, ne-
 delja

Sovjetski vojni film "BALAJA O VO-
 JAKU"

3. - 4. ponedeljek, torek

Sovjetski barvni vojni "VOHUN"

5. - 6. srede, četrtek

Ameriški barvni western "ČRNI NA
 MEDNIK"

7. - 9. petek, sobota, nedelja

Jugoslovanski barvni CS potopisni
 "DEŽELA PETIH KONTINENTOV"

10. - 11. ponedeljek, torek

Francoski ljub. drama "TI STRUP"

12. srede

- majhno jezerce, 33. kovina, 34.
 akademski naslov, 35. klepetulja
 (narečno), 37. eni, 39. niso lačni,
 40. vzklik, 41. tuje moško ime, 42.
 priljubljeni časopis, 43. mineralna
 snov, 46. vzpon v gore, 47. divja
 zver, 49. nekdanje ime slovenske
 prestolice, 51. znamka hladilnika,
 54. del roke (množ.), 56. šegava,
 smešna, (narečno), 58. doba, 60. in-
 štrumentni, 62. osebni zaimek (v
 nemšč.), 64. mož v orientalski ob-
 leki, 65. majhna rena.

KRIŽANKA

1	2	3	4	5		6	7	8	9	10	11
12					13						
14				15	16		17				
18			19	20		21		22			
		23	24		25						
26	27			28				29	30		
31			32		33			34			
	35				36		37	38			
39				40		41					
42			43	44		45	46				
47		48			49	50					
		51	52	53		54			55		
56	57							58		59	
60						61	62		63		
64						65					

NAVPIČNO:

1. priljubljeni šport, 2. rastlina iz družine lilij, 3. močna pijača, 4. prva žena, 5. krinka, 6. domača žival, 7. končičiti, 8. začetnici imena in priimka Prešernovega prijatelja in mentorja, 9. izrastek na glavi, 10. znana filmska zvezda, 11. elegantna žena, 15. glagol, 20. znamka motorja, 21. vzvišena, izredna, 23. močna bombažna tkanina, 24. kraj na Gorenjskem, 27. natakati, 28. sorodnica (množ.), 30. ženska oblačila, 32. samoglasnik in soglasnik, 36. krivine, serpentine, 38. carina (franc.), 39. politična organizacija, 44. lovi vodne živali, 45. športna organizacija, 48. zdoblje-

na, uničena, 50. simbol miru, 52. starec, 53. trska, 55. prebivalec severne dežele, 57. dva samoglasnika in en soglasnik, 59. naplačilo, 61. draga kovina (franc.), 62. osebni zaimek.

P O S E T N I C A

OTO BAJDOVAR

Kaj je po poklicu?

V S E B I N A

	Stran
Delo samoupravnih organov	1
Tudi v juliju dobra proizvodnja	4
Nadomestne volitve v zbor proizvajavcev	5
Delo komisije za racionalizacijo	6
Želje naših kupcev	6
Kaj ukreniti, da bi se v naslednjih mesecih povečali produkcija in produktivnost	7
Ultrazvok	9
Hladno stiskanje vijakov	11
Vlak "Bratstva in enotnosti" pride tudi na Gorenjsko	13
Kaj nam prinašajo novi predpisi o zdravstvenem zavarovanju	14
Posledice nezadostne prehrane	18
Kulturno življenje naj bo potreba in cilj vsakega državljana	21
Za razvedrilo	22
Kino spored	23

Izdaja: Tovarna verig Lesce pri Bledu - Ureja uredniški odbor - Urednik Andrej Vidic - Izhaja 15. v mesecu.
